

Rezonőr

Sorozatszerkesztő:
Boros Gábor

Károli Könyvek
Műfordítás, forrás

Sorozatszerkesztő:
Sepsi Enikő

A szerkesztőbizottság tagjai:

Boros Gábor, Bozsonyi Károly, Czine Ágnes, Csanády Márton,
Fabiny Tibor, Furkó Péter, Homicskó Árpád, Horváth Géza,
Kendeffy Gábor, Kocsev Miklós, Miskolczi-Bodnár Péter,
Mogyorósi András, Pap Ferenc, Sepsi Enikő

ALAIN BADIOU

Lét és esemény

Fordította: Csordás Gábor

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYTEM - L'HARMATTAN KIADÓ
BUDAPEST, 2021

2. Ugyanígy kortársai vagyunk a Szubjektumra vonatkozó tudás *második korszakának*, és ez a szubjektum már nem az az alapító, középponti és reflektív szubjektum, amelynek témája Descartes-tól Hegelig követhető, de még Marxnál és Freudnál (és Husserlnél és Sartre-nál) is kivehető. A kortárs Szubjektum üres, hasadt, nem szubsztanciális, nem reflektív. Egyébiránt pedig csak feltételezhető szigorú feltételek közt zajló sajátos eljárások vonatkozásában.

3. Végül kortársai vagyunk egy *kezdetnek* az igazság tanával kapcsolatban, miután az megszabadult a tudáshoz fűződő organikus következményes kapcsolatától. Visszamenőleg észrevevessük, hogy mostanáig osztatlanul uralkodott az, amit igazságmegfelelésnek neveznék, és bármilyen különösnek tűnjék is, azt kell mondanom, hogy az igazság új szó Európában (és másutt). Az igazságnak ez a témája egyébként érintkezik Heideggerrel (aki elsőként választotta el a tudástól), a matematikusokkal (akik az elmúlt évszázad végén mind a tárggyal, mind a megfeleléssel szakítanak) és a szubjektum modern elméleteivel (amelyek kimozdítják az igazságot szubjektív állításának középpontjából).

Vállalkozásom kezdeti tézise, amelyből kiindulva elrendezzük az összegabalyodott periodizációkat, és kifejtiük mindegyik értelmét, a következő: a lét-mint-lét tudománya a görögök óta *létezik*, mert ez a matematika alapelve és értelme. De csak ma vannak meg az eszközeink ahhoz, hogy *ezt tudjuk*. Ebből a tézisből következik, hogy a filozófiának nem középpontja az ontológia – amely egzakt és különálló ágazatként létezik –, hanem az ontológia, a szubjektum modern elméletei és saját története között *kering*. A filozófia feltételeinek jelenkori komplexuma magában foglalja mindazt, amire három kezdeti kijelentésem vonatkozott: a „nyugati” gondolkodás történetét, a Cantor utáni matematikát, a pszichoanalízist, a kortárs művészetet és a politikát. A filozófia sem egybe nem esik e feltételek bármelyikével, sem egyesítésüket nem munkálja ki. Csupán fogalmi keretet kell javasolnia, amelyben ezeknek az elemeknek a jelenkori együttes lehetősége tükröződhet. Ezt csak úgy teheti meg – mert ez az, ami megfosztja minden alapítási ambíciótól, amely a veszét jelentené –, ha saját feltételei keretében, és mintegy egyszeri diszkurzív helyzet gyanánt jelöli ki magát az ontológiát a tiszta matematika formájában. Ez az igazából, ami felszabadítja, és végső soron az igazságkereséshez rendeli hozzá.

Az ebben a könyvben használt kategóriák, a tiszta többestől a Szubjektumig, egy olyan gondolkodás általános osztályát alkotják, amely a kortárs vonatkozások teljes kiterjedésében *gyakorolható*. Tehát ugyanúgy alkalmazhatóak a tudomány, mint az analízis vagy a politika eljárásaiban. Kísérletet tesznek a korjellemzők elvont képének megrajzolására.

„A matematika az ontológia” tétel valóra váltása e könyv alapja, de semmiképpen nem a célja. Bármennyire radikális legyen is, ez a tétel pusztán csak *körülhatárolja* a filozófia lehetséges terét. Igaz, hogy maga is metaontológiai vagy filozófiai tétel, amelyet (Cantor, Gödel és Cohen után) a matematika és (Heidegger után) a filozófia jelenlegi halmozott helyzete tett szükségessé. Szerepe azonban a nyitás a modern filozófia sajátos tételei, és különösen – miután a lét-mint-lét öre a matematika – az ami-nem-lét-mint-lét problémája felé, amelyről elsiertett és őszintén szólva meddő dolog volna máris kijelenteni, hogy a nemlétről van szó. Amint az előre látható a korszakoló tipológiából, amellyel e bevezetést kezdtem, az ami-nem-lét-mint-lét birodalma (ami *nem* birodalom, hanem inkább bemetszés vagy, mint látni fogjuk, pótlás) számomra két kapcsolódó és lényegileg új fogalom, az igazság és a szubjektum körül szerveződik.

Igaz, úgy tűnhet, hogy az igazság és a szubjektum kapcsolata régi, vagy legalábbis rányomja bélyegét az első filozófiai modernítésre, amelynek alapító neve Descartes. Fenntartom azonban, hogy itt egy egészen más megközelítésből reaktíváljuk ezeket a kifejezéseket, és ez a könyv ténylegesen Descartes utáni, sőt Lacan utáni tanát alapozza meg annak, ami a gondolkodás számára egyszerűen bontja meg lét és igazság heideggeri összekapcsolását, és létesíti a szubjektumot nem mint alapot és eredetet, hanem mint egy igazság folyamatának *töredékét*.

Ugyanígy, ha egy kategóriát kellene megjelenő vállalkozásom jeligéjeként, az nem volna se Cantor tiszta többese, se Gödel konstruálhatója, se az üresség, amely által a lét nevet kap, sőt az esemény se, ahonnan az ami-nem-lét-mint-lét pótlása származik. Hanem a *generikus*.

Magát a „generikus” szót, egy mellékhatásnak köszönhetően, amellyel a matematikusok saját alapító arroganciájukat gyászolták, egy matematikustól, Paul Cohentól veszem kölcsön. Cohen felfedezéseivel (1963) vált teljessé az a nagy gondolati építmény, amelyet Cantor és Frege kezdett el a 19. század végén. Szétmorzszálódva a halmazelmélet képtelennek bizonyult a matematika teljes korpuszának módszeres kifejtésére, vagy akár csak központi problémája megoldására, amely Cantort a kontinuum hipotézise néven gyötörte. A Bourbaki csoport nagyralátó vállalkozását Franciaországban beitta a homok.

E teljessé válás filozófiai olvasata azonban, *a contrario*, minden filozófiai reményre feljogosít. Azt is mondhatnám itt, hogy Cohen fogalmai (generikus és forszolás) szerintem legalább annyira alapvető intellektuális *toposzt* alkotnak, mint annak idején Gödel nevezetes tételei. Jóval túlmutatnak technikai érvé-

nyességükön, amely mostanáig a halmazelmélet legutóbbi specialistáinak akadémiai arénájába zárta őket. Valójában a maguk területén rendezik a megkülönböztethetetlenek régi problémáját, cáfolják Leibnizet, és megnyitják a gondolkodást az igazság és a szubjektum kivonó jellegű megragadása felé.

Az is célja ennek a könyvnek, hogy hírt adjon a hatvanas évek elején lezajlott intellektuális forradalomról, amelynek hordozói a matematikusok voltak, de a lehetséges gondolkodás teljes kiterjedésében visszhangot keltett, és teljesen új feladatokat kínál a filozófia számára. Azért mesélem el részletesen Cohen eljárásait az utolsó (31–36.) meditációkban, azért vettem kölcsön és exportáltam a „generikus” és „forszolás” szavakat – olyannyira, hogy matematikai megjelenésüknél fontosabb lett filozófiai kifejtésük –, hogy végre kitűnjön és elhíresüljön ez a Cohen-esemény, amelyet olyan radikálisan mellőz minden megnyilatkozás és értelmezés, hogy gyakorlatilag még pusztán technikai megfelelője sincs a francia nyelvben.

7.

Ide kapcsolódnak tehát az általam generikusnak nevezett eljárások (négy van belőlük: a szerelem, a művészet, a tudomány és a politika), egy igazság ideális összegyűjtése, és annak *véges* alkalma, amely nézetem szerint a szubjektum. A generikus elgondolása a lét (többes, üresség, természet, végtelen...) és az esemény (ultra-egy, eldönthetetlen, beavatkozás, hűség) kategóriáinak teljes keresztesztését feltételezi. Annyi fogalmat kristályosít, hogy képet sem lehet adni róla. Ugyanakkor azt fogjuk mondani, hogy a megkülönböztethetetlen, a megnevezhetetlen és az abszolút mély problémáival áll kapcsolatban. Egy generikus többes (és egy igazság *léte* mindig ilyen) kivonódik a tudásból, minősíterlen, meg-nem-jelenhető. És mégis – ez könyvem egyik döntő tétje – meg fogjuk mutatni, hogy elgondolható.

Ami a művészetben, a tudományban, az igazi és ritka politikában, a szerelemben (ha létezik) történik, az az idő megkülönböztethetetlenek a világra-jövele, amely emiatt sem egy ismert vagy elismert többes, sem egy kimondhatatlan egyszerűség, de többes-létében megőrzi a vonatkozó közösség minden közös vonását, és ebben az értelemben létének igazsága. Ezeknek az eljárásoknak a misztériumát általában vagy megjeleníthető feltételeikre (társadalmi, nemi, technikai stb. tudás), vagy Egy-jük transzcendens túlnanjára (forradalmi remény, szerelmes egyesülés, költői ek-sztatizis...) vonatkoztatják. A generikus kategóriájával ezeknek az eljárásoknak modern elgondolását javaslom, amely megmutatja, hogy egyszerre meghatározatlanok és teljesekek, mert valamennyi

rendelkezésre álló enciklopédia hézagában annak a helynek a közös voltát, többes-alapját igazolják, ahol lezajlanak.

Egy szubjektum ennél fogva ennek az igazoltnak a véges mozzanata. Egy szubjektum *helyileg igazol*. Csak egy generikus eljárás hordozhatja, vagyis *stricto sensu* csak művészi, szerelmi, tudományos vagy politikai szubjektum van.

Ahhoz, hogy hitelesen elgondoljuk, amit itt csak nagyon elnagyoltan érintettünk, meg kell értenünk, hogyan toldható meg a lét. Egy igazság létezése egy esemény bekövetkeztére van függesztve. De mivel az esemény csak egy beavatkozás visszamenőlegességében *dől el*, végül egy összetett útvonal rajzolja ki e könyv tervét, a következőképpen:

1. A lét: többes és üresség, vagy Platón / Cantor. 1–6. meditáció.
 2. A lét: túlfutás, egy helyzet állapota. Egy/többes, egész/részek, avagy ϵ / ζ ? 7–10. meditáció.
 3. A lét: természet és végtelen, vagy Heidegger / Galilei. 11–15. meditáció.
 4. Az esemény: történelem és túl-egy. Az-ami-nem-lét. 16–19. meditáció.
 5. Az esemény: beavatkozás és hűség. Pascal / a választás axiómája, Hölderlin/levezetés. 20–25. meditáció.
 6. Mennyiség és tudás. A megkülönböztethető (vagy konstruálható): Leibniz/Gödel. 26–30. meditáció.
 7. A generikus: megkülönböztethetetlen és igazság. Az esemény – P. J. Cohen. 31–34. meditáció.
 8. A forszolás: igazság és szubjektum. Lacanon túl. 34–37. meditáció.
- Láthatjuk: a matematikai töredékek szükségszerű útvonala kell ahhoz, hogy egy rajta túlfutó ponton *belekössük* a lét tünetszerű csavarulatát, amely igazság a tudások mindig totális szövetében. Érthető tehát, hogy mondandóm sohasem episztemológiai, vagy *a* matematika filozófiája. Ha ez lenne a helyzet, ennek az episztemológiának a nagy modern irányzatait (formalizmus, intuicionizmus, finitizmus stb.) kellett volna tárgyalnom. A matematikát itt *idézem*, hogy megnyilvánuljon ontológiai lényege. Ahogy a Jelenlét ontológiai idézik Hölderlin, Trakl vagy Celan nagy költeményeit, és senki sem talál kivetnivalót abban, megadniük, hogy matematikai szöveget így kiterítik és összevagdossák, ugyanúgy meg kell em-vállalkozásom az episztemológia felé billenne el (ahogy Heideggeré sem billen annyira a matematikát illető tudás, mint inkább annak a pontnak a meghatározása, ahol időbeli túlfutásban a lét mondása adódik, egy igazságként, amely mindig művészi, tudományos, politikai vagy szerelmi igazság.

TIZENHATODIK MEDITÁCIÓ

Eseményhelyek és történelmi helyzetek

A lét-mint-lét kategóriái, ahogyan azokat Cantor felfedezése nyomán jellemeztük, e pillanatban a következők: a többes, a megjelentetés általános formája; az üresség, a lét tulajdonneve; a túlfutás, vagy a helyzet állapota, a megjelenítés struktúrájának (vagy az egynek-számolásnak) megjelenítő megkettőzése; a természet, a többes ottmaradása maradandóságának és homogenitásának formája; a végtelen, amely eldönti a természetes többes túlterjedését görög háttérén.

Az így létrehozott keretek között vágok most bele az „ami nem lét-mint-lét” problémájába, amelyről óvatlanság volna kapásból kijelenteni, hogy a nemlétről van szó.

Meglepő, hogy Heidegger szerint az, ami-nem-a-lét, a művészettel való tagadó szembeállításban volna megkülönböztethető. Szerinte ugyanis a φύσις kibontakozását a művészet, és egyedül az idézi elő. A művészet tesz hozzáférhetővé „minden, különben megjelenőt” – mást, mint maga a látszás, ami a természet – „mint ami nem számít, mint egy semmi” igazolható és hozzáférhető.¹¹ Így a semmi az, aminek az „ottmaradása” nem egykiterjedésű a lét virradatosságával, a látszás természetes cselekvésével. Az, ami belepusztul, ha elválasztják. Heidegger a semmi, az ami-nem-a-lét helyzetét a φύσις hegemoniájában alapozza meg. A semmi a látszás tehetetlen visszahullása, a nem-termeszet, amelynek tetőpontja a nihilizmus korában minden természetes látszás megsemmisítése a modern technika erőszakos és elvont uralma alatt.

Megtartanám Heidegger javaslatának gyökerét: hogy az-ami-nem-a-lét elgondolásának *helye* a nem-termeszet, az, ami *másnak* mutatkozik, mint a természetes vagy stabil vagy normális többségek. A más-mint-a-lét helye az a-normális, az instabil, az antinaturális. *Történetinek* fogom nevezni azt, amit így a természet ellentétéként határozunk meg.

Mi az a-normális? A 8. meditáció elemzésében a normális (megjelentetett és megjelenített) többségek első ellentétei a megjelentetett, de meg nem jelenített egyszeri többségek. Olyan többesekről van szó, amelyek hozzátartoznak

¹¹ Vajda Mihály fordítása.

a helyzethez, anélkül hogy az magában foglalná őket, amelyek elemek, de nem részek.

Az, hogy egy megjelentetett többes ugyanakkor nem része a helyzetnek, szükségképpen azt jelenti, hogy a többesek közül, amelyek ezt a többest alkotják, egyesek nem elemei a helyzetnek. Ha ugyanis egy megjelentetett többes minden eleme maga is megjelentetett a helyzetben, akkor ezeknek a tagoknak a gyűjteménye, vagyis maga a többes *része* a helyzetnek, vagyis az állapot meg-számolta. Vagy másképpen: annak szükséges és elégséges feltétele, hogy egy többes egyszerre legyen megjelentetett és megjelenített, az, hogy minden tagja maga is megjelentetett legyen. Egy (igaz, nem túlságosan találó) képpel kifejezve: egy emberi család a társadalmi helyzet megjelentetett többese (abban az értelemben, hogy ugyanabban a lakásban laknak, együtt mennek nyaralni stb.), és egyúttal megjelenített többes is, rész, abban az értelemben, hogy *minden egyes* tagjának tisztázott a polgári állapota, a francia állampolgársága stb. Ellenben ha a család egyik, fizikailag hozzá kötődő tagja nincs bejelentve, illegalitásban marad, és ennél fogva nem jár ki egyedül, vagy álcázza magát, stb., akkor azt mondhatjuk, hogy ez a család, jóllehet megjelentetett, nincs megjelenítve. Azaz *egyszeri*. Ugyanis a megjelentetett többes egyik tagja *a helyzetben* megjelenítetlen marad.

Mert lehet, hogy egy elemet csak egy többes jelentessen meg a helyzetben, amelyikhez hozzátartozik, anélkül hogy ő maga közvetlenül ennek a helyzetnek az egyik többese lenne. Ez az elem a megjelentetés egynek-számolása alá esik (miután aszerint a többes szerint van, amelyikhez tartozik), de külön nincs egynek-számolva. Az ilyen elemeket egyszerűvé teszi hozzátartozásuk egy többeshez.

Észszerű úgy elgondolni az a-normálisat, az antinaturalist, vagyis a történelmet, mint az egyszerűség mindenütt-jelenvalóságát – amiképpen a természetet a normalitás mindenütt-jelenvalóságaként gondoltuk el. A történetiség többes-formája az, amit teljességgel az egyszeri instabilitása jellemez, amin az állapot merastruktúrája nem talál fogást. Egy pont, amely kivonja magát az állapot általi megszámlálás viszontbiztosítása alól.

Eseményhelynek fogom nevezni az ilyen teljességgel a-normális többest, amelyiknek egyetlen eleme sincs jelen a helyzetben. A hely maga megjelenik, de „alatta” semmi, amiből összetevődik, olyannyira, hogy a hely nem része a helyzetnek. Azt is fogom mondani egy ilyen többsről (eseményhelyről), hogy *az üresség peremén* van, vagy hogy *megalapozó* (ezeket meg fogom magyarázni).

Az iménti hasonlattal: itt egy olyan konkrét családról van szó, amelyiknek *mindegyik* tagja rejtőzik vagy nincs bejelentve, és amely *csak* családi események

alkalmával, csoportosan jelenik meg – lép fel nyilvánosan. Egy ilyen többes végső soron *csak* mint az a többes jelenik meg, ami ő. Mint olyan, egyetlen tagja sem számolódik egynek, csupán e tagok többese ad egyet.

Az, hogy egy eseményhelyet „az üresség peremén” lévőnek mondhatunk, érthető, ha arra gondolunk, hogy a helyzet felől nézve ezt a többest csak meg nem jelenő többesek alkotják. E többes „alatt”, vagyis a többes-tagok tekintetében, amelyekből összeáll, éppenséggel *semmi sincs*, mert egyetlen eleme sem számolódott egynek. Egy hely tehát a struktúra hatásának elgondolható *minimuma*, az, ami hozzátartozik a helyzethez, de mindaz, ami hozzátartozik, már nem. A peremhatás, amely által ez a többes az ürességgel érintkezik, abból származik, hogy a konzisztencia (a többes-egy) csupán abból áll össze, ami a helyzet tekintetében kivonódik az egynek-számolásból, inkonzisztál. A helyzetben ez a többes van, de az, *aminek* többese, nincs.

Az mármost, hogy egy eseményhelyet (az üresség peremén) megalapozónak mondhatunk, azért érthető, mert éppen egy ilyen többes minimális a számolás hatása tekintetében. Ez a többes a továbbiakban természetesen részt vehet konzisztens összetételekben, maga is *tartozhat* a helyzetben egynek-számolt többesekhez. Ő maga azonban – lévén pusztán olyaténképpen megjelentetett, hogy semmi, ami hozzátartozik, nem az – nem származhat egy helyzeten belüli összetételből. Mondhatni, első-egyje ennek a helyzetnek, olyan megszámlolni „engedett” többes, amely nem származhat „előzetes” megszámlálásból. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy a struktúrát tekintve szétbonthatatlan elem. Ebből következően az eseményhelyek megakasztják a többesek összetételének végtelen regresszióját. Minthogy az üresség peremén vannak, megjelenésük innenje nem gondolható el. Jogos tehát azt mondani, hogy ezek a helyek *alapozzák meg* a helyzetet, miután annak abszolút első tagjai, amelyek megszakítják a kombinációs eredetre vonatkozó kérdezősködést.

Észre fogjuk venni, hogy a természetes többség fogalmától eltérően az eseményhelyé nem eredendő és nem abszolút. Hiszen egy többes nagyon is lehet egyszeri egy helyzetben (elemei nem jelennek meg benne, jóllehet ő maga igen), viszont normális egy másikban (elemei megjelennek ebben az új helyzetben). Ugyanakkor egy természetes többes, amely normális, és amelynek minden tagja is normális, megőrzi ezt a tulajdonságát, bárhol bukkanjon is fel. A természet abszolút, a történetiség viszonylagos. Mélységesen jellemző az egyszerűségekre, hogy bármikor *normalizálhatóak*. Amint egyébiránt a politika- és társadalomtörténet is bizonyítja, minden eseményhelyet normalizálhat egy állapot (állam). Lehetetlen azonban a természetes normalitást egyszerűséggé változtatni. Ha elfogadjuk, hogy az eseményhelyekre van szükség a történetiséghez,

akkor megállapíthatjuk: a történelem naturalizálható, a természet azonban nem tehető történetivé. Egy meghökkentő disszimmetria van ebben, amely – a tiszta többes ontológiai elgondolásának keretén kívül – megtiltja a természet és a történelem egy szintre helyezését.

Másképpen kifejezve: az, hogy az eseményhely meghatározásában *tagadás* szerepel (nem megjelenített), lehetetlenné teszi, hogy egy „magában vett” helyről beszéljünk. Egy többes csak ahhoz a helyzethez viszonyítva hely, amelyben megjelenik (egynek számolódik). Egy többes csak helyzetben hely. Ezzel szemben egy természetes helyzet, amely minden tagját normalizálja, eredendően meghatározható, és még ha rész-helyzetté (részhalmazzá) válik is egy nagyobb megjelenésben, megőrzi tulajdonságát.

Lényeges tehát észben tartanunk, hogy az eseményhelyek meghatározása *lokális*, miközben a természetes helyzetek meghatározása globális. Mondhatjuk, hogy csak hely-pontok vannak egy helyzet belsejében, ahol egyes többesek az üresség peremén vannak (míg mások nem). Ezzel szemben vannak globálisan természetes helyzetek.

Théorie du sujet című könyvemben ismerttettem azt a tézist, hogy a történelem nem létezik. Ott a történelem értelmének vulgármarxista felfogását utasítottam el. Ennek a könyvnek az elvont szintjén erre a gondolatra a következő formában térek vissza: vannak eseményhelyek a helyzetben, de nincsenek eseményhelyzetek. Elgondolhatjuk bizonyos többesek *történetiségét*, de nem gondolhatunk el *egy* történelmet. Ennek a felfogásnak a gyakorlati – politikai – következményei jelentősek, mert a cselekvés differenciális topológiáját vonja maga után. Egy totális állapotból kiinduló felforgatás ötlete képzelgés. Minden radikális változtatás *egy pontból* indul ki, ami egy eseményhely egy helyzetén belül.

Ez azt jelenti, hogy a helyzet fogalma közömbös a történetiség iránt? Nem egészen. Nyilvánvaló ugyanis, hogy nem minden elgondolható helyzet tartalmaz eseményhelyeket. Ez a megjegyzés a helyzetek tipológiája felé mutat, és kiindulópontja lehet annak, amit Heidegger nem a létező-léte, hanem a „totálisan” létező tanának nevez. Ezt későbbre hagyom: egyedül ez teremthet rendet a tudások osztályozásában, és legitimálhatja annak a konglomerátumnak a státuszát, amelyet egykor „humán tudományok”-nak neveztek.

Egyelőre elég megkülönböztetnünk az eseményhelyekkel rendelkező helyzeteket azoktól, amelyekben nem található eseményhely. Például egy természetes helyzetben nincs hely. A megjelentetés hatályosságának azonban jócskán vannak más állapotai, különösen olyanok; amelyekben az egyszeri elemek, normális elemek vagy kinövések eloszlása se természetes többest, se esemény-

helyet nem tartalmaz. Ez a *semleges* helyzetek gigászi állománya, amelyből egzisztenciánk szövődik, s ahol se az élet (természet) se a cselekvés (történelem) kérdése nem vetődik fel.

Történetinek fogom nevezni azokat a helyzeteket, amelyekben legalább egy eseményhely szerepel. A „történeti” szót a természetes helyzetek eredendő marandóságával való szembeállítás kedvéért választottam. Hangsúlyoznám a tényt, hogy a történetiség lokális ismérv: a helyzet által megjelentetett és megszámlolt többesek közül (legalább) egy hely, vagyis olyan, hogy saját elemei (a többesek, amelyekből többes-egyet csinál) közül egy sem jelenik meg a helyzetben. Egy történeti helyzet tehát, legalább egy pontján, az üresség peremén van.

A történetiség ily módon nem más, mint megjelenés létének pontszerű határain. Heideggerrel ellentétben azt állítom, hogy a lét a történeti lokalizáció által érkezik megjelenés-közelbe, azáltal, hogy valami kivonódott a megjelenésből vagy állapotból. És hogy sokkal inkább a természet, a strukturális marandóság, a megjelentetés és megjelenítés egyensúlya az, amiből az ott-lét a legnagyobb feledést szövi. A jelenlét és a megszámlolás sűrű túlfutása, a természet, menekül az inkonzisztenciától, és kerüli az ürességet. Túl globális, túl normális ahhoz, hogy léte eseményszerű hívásaira nyitott legyen. Csak a történelem pontjában, az eseményhelyek megjelenítési bizonytalanságában fog ki-derülni, egy pótlás vak véletlene révén, hogy a többes-lét inkonzisztál.

TIZENHETEDIK MEDITÁCIÓ
Az esemény mathémája

Itt konstruktívan fogok eljárni. Az esemény ugyanis nincs belül a többes analitikáján. És különösen, bár a megjelentetésben mindig *lokalizálható*, mint olyan, nem megjelentetett és nem megjelentethető. Számfeletti – mert nincs.

Az eseményt rendszerint az eljövendő tiszta empiriájába utaljuk, és a fogalmi konstrukciót a struktúrák számára tartjuk fenn. Az én módszerem ennek fordítottja. Az egynek-számolás szerintem a megjelenés evidenciája. Az esemény az, ami egy fogalmi konstrukcióból fakad, abban a kettős értelemben, hogy csak elvont formáját megelőlegezve *gondolható el*, és hogy csak visszahatólag *bizonyítja* egy teljes mértékben reflektált közbeeső művelet.

Egy esemény mindig lokalizálható. Mit jelent ez? Először, hogy egyetlen esemény sem vonatkozik közvetlenül a helyzet egészére. Egy esemény mindig a helyzet egy pontjában van, ami azt jelenti, hogy a helyzetben megjelenített *egyik* többesre „vonatkozik”, bármit jelentsen is ez a „vonatkozik”. Lehetséges általánosságban jellemezni azt a többest, amelyre egy tetszőleges helyzetben „vonatkozhat” egy esemény. Mint gyanítható, arról van szó, amit előzetesen eseményhelynek (az üresség peremén lévőnek, megalapozónak) neveztem. Egyszer és mindenkorra fel fogjuk tételezni, hogy nincs természetes esemény, sem pedig semleges esemény. A természetes vagy semleges helyzetekben csak *tények* vannak. A tény és az esemény megkülönböztetése végső soron a globális ismérvel rendelkező természetes vagy semleges helyzetek és a lokális ismérvű (egy hely léte) történeti helyzetek megkülönböztetésére utal. Csak olyan helyzetben van esemény, amely legalább egy helyet megjelentet. Az esemény már meghatározásában egy helyhez, egy ponthoz kapcsolódik, amely a helyzet történetiségét sűríti magába. Minden eseménynek egyszeri helye van egy történeti helyzetben.

A hely annak a többségnek a lokális jellegét jelöli, amelyre egy esemény „vonatkozik”. Nem azért, mert a hely olyan helyzetben létezik, ahol található esemény. Hanem mert ahhoz, *hogy* legyen esemény, a hely lokális meghatározottsága kell, vagyis egy olyan helyzet, amelyben legalább egy többes az üresség peremén jelenik meg.

A hely létezésének (például: munkásosztály vagy a művészeti irányzatok adott állapota vagy a tudomány egy zsákutcája...) és az esemény szükségszerűségének összekeverése a determinista vagy globalizáló gondolkodás átka. A hely mindig csak az esemény *lehetőségi feltétele*. Bizonyos, hogy ha a helyzet természetes, tömör vagy semleges, akkor az esemény lehetetlen. Azonban egy többes létezése az üresség peremén az eseménynek csak a lehetőségét hozza el. Mindig lehetséges, hogy egyetlen esemény sem jön létre. Egy helyet szorosan véve csak az esemény minősít visszamenőleg „eseményhelyé”. Mindazonáltal ismerjük az ilyen helynek a megjelentetés formájával kapcsolatos ontológiai jellegzetességét: mindig egy a-normális többes, az üresség peremén lévő többes. Egy esemény tehát csak egy történeti helyzethez viszonyítva létezik, még ha egy történeti helyzet nem is hoz létre *szükségképpen* eseményt.

És most, hic Rhodus, hic salta.

Legyen X egy eseményhely egy történeti helyzetben.

X hely eseményének nevezem az olyan többest, amely egyfelől a hely elemeiből, másfelől önmagából áll.

Nem fölösleges lejegyezni az *esemény mathémáját*. Legyen S a helyzet, és $X \in S$ (X S -hez tartozik, X -et megjelenteti S) az eseményhely. Az eseményt így jelölöm: e_x (olvasd: „ X hely eseménye”). Meghatározásom ekkor így írható fel:

$$e_x = \{x \in X, e_x\}$$

Azaz: az esemény többes-egyet alkot egyfelől a helyéhez tartozó összes többsből, másfelől magából az eseményből.

a helyzetben ténylegesen megjelenő többesekből áll össze. Egy megkülönböztethetetlen *bennfoglaltságnak* – és hogy rövidebbé zárjuk, egy igazság ilyen – nincs más „tulajdonsága”, mint hogy az *odatartozásra* utal. Ez a rész névtelenül az, aminek nincs más jellemzője, mint hogy a megjelentetéshez tartozik, hogy olyan elemekből áll össze, amelyeknek egyetlen jelezhető közös vonásuk sincs, kivéve hogy hozzátartoznak *ehhez* a helyzethez, ami voltaképpen a léte, mint lét. Világos azonban, hogy ezzel a „tulajdonsággal” – egész egyszerűen a léttel – a helyzet *minden* tagja rendelkezik, és együtt létezik minden résszel, amely ezeket a tagokat csoportosítja. Végső soron a megkülönböztethetetlen rész is csak bármelyik rész „tulajdonságaival” rendelkezik. Jogosan nyilvánítjuk *generikusnak*, mert ha minősíteni akarjuk, csak azt mondhatjuk, hogy elemei *vannak*: a rész egy magasabb nemhez tartozik, a helyzet léte mint olyan neméhez – mert egy helyzetben „lenni” és „egynek-számolódni a helyzetben” egy és ugyanaz a dolog.

Magától értődik ennél fogva, hogy egy ilyen részt az igazsághoz kapcsolhatónak tartunk. Mert amit a hűségi eljárás ily módon összeilleszt, az nem egyéb, mint *az egész helyzet* igazsága, miután a megkülönböztethetetlen értelme az, hogy többes-egyként éppen annak a létét mutatja fel, ami odatartozik mint odatartozó. Az összes a tudás által megkülönböztetett és osztályozott megnevezhető rész nem a helyzetben-létre mint olyanra utal, hanem arra, amit a nyelv megfoszt megmutatható sajátosságaitól. A hűségi eljárás, éppen azért, mert nem a nyelv és az állapot megállapodott viszonyából származik, hanem egy eseményből, amelyben az üresség megidéződött, végtelen állapotaiban a helyzet létevel rendelkezik. A helyzet igazság-egyje, míg a tudás valamely determinánsa csak igazságmegfeleléseket állapít meg.

A megkülönböztethető az igazságnak megfelelő. De egyedül csak a megkülönböztethetetlen igaz. Vagyis csak generikus igazság van, mert egyedül egy generikus hűségi eljárás célozza meg a helyzetben-lét egyjét. Egy hűségi eljárás végtelen horizontja az igazságban-lét.

6. LÉTEZNEK-E IGAZSÁGOK?

Mindez nyilvánvalóan azon múlik, létezik-e generikus hűségi eljárás. Ez ténykérdés és elvi kérdés.

Tényszerűen úgy tekintem, hogy *az egyén* helyzeti szférájában, úgy, ahogyan azt például a pszichoanalízis megjelenteti és elgondolja, a szerelem (ha létezik, de különféle empirikus jelek tanúsítják, hogy igen) ilyen generikus hűségi

eljárás, amelynek eseménye egy találkozás, művelete különféle, végtelen eredménye megkülönböztethetetlen, és felmérései azok az egzisztenciális epizódok, amelyeket a szerelmespár kifejezetten a szerelemmel hoz kapcsolatba. A szerelem tehát ennek a helyzetnek az igazság-egyje. „Egyéninek” nevezem, mert *senkit nem érdekel* az érintett egyéneken kívül. Jegyezzük meg, ez döntő pont, hogy az igazság-egy, amelyet szerelmük létrehoz, *számukra* létezésük megkülönböztethetetlen része. Hiszen mások nem osztoznak velük abban a helyzetben, amelyről szó van. A szerelmi igazság-egy azok tudatlanja, akik szeretik egymást. Más sem tesznek, mint létrehozzák.

A „vegyes” helyzetekben, ahol az indíték egyéni, az áttételek és hatások azonban a kollektívumot érintik – az *érdekelt* benne –, a művészet és a tudomány alkotja a hűségi eljárások hálózatát, amelynek eseményei a nagy esztétikai és fogalmi átalakulások, műveletei különfélék (megmutattam, 24. meditáció, hogy a matematikáé, a lét-mint-lét tudományáé a levezetés; nem ugyanaz, mint a biológiában vagy a festészetben), végtelen eredménye megkülönböztethetetlen – nincs „művészeti tudás”, sem pedig, ez merőben látszólagos paradoxon, „tudományos tudás”, mert itt a tudomány *a maga végtelen léte*, vagyis a felfedezés eljárása, és nem a részleges eredmények átadható bemutatása, amelyek *végesek* – és felmérései a műalkotások és a tudományos felfedezések.

A kollektív helyzetekben – ahol a kollektívum önmagában érdekelt – a politika (ha létezik *generikus politikaként*: ez az, amit régóta forradalmi politikának neveztek, és amelyre ma más szót kell találnunk) ugyancsak egy hűségi eljárás, amelynek eseményei a történelmi cezúrák, amikor az állam hiányában megidéződik a társadalmi üressége, műveletei különfélék, végtelen eredményei megkülönböztethetetlenek (és különösképpen: nem esnek egybe *az állam egyetlen megnevezhető részével sem*), mivel nem egyebek, mint a politikai szubjektívítás „váltásai” a helyzetben, felmérései pedig a szervezett militáns akciók.

A szerelem, a művészet, a tudomány és a politika így a végtelenben hozzák létre a helyzetek igazságait, a tudás alól kivont igazságokat, amelyeket az állapot egyedül létük névtelenségében vesz számba. Minden másfajta, esetenként tiszteletreméltó gyakorlat, mint például a kereskedelem és a közellátás minden formája, amelyek különböző mértékben fonódnak össze a tudással, semmiféle igazságot nem hoz létre. Azt kell mondanom, hogy a filozófia sem, bármilyen káros is legyen ezt bevallani. A filozófia legfeljebb *függhet* korának hűségi eljárásaitól. Segítheti azt az eljárást, amelytől függ, éppen mert függ tőle, közvetve tehát csatlakozhat a kor alapvető eseményeihez. De nem hoz létre generikus eljárást. Sajátos funkciója az, hogy kitesz többeseket a véletlenszerű találkozásnak ezzel az eljárással. Ugyanakkor nem tőle függ, hogy ez a találkozás létre-

jön-e, sem az, hogy az illetéknéppen kitett többesek az esemény számfelüti nevéhez kötődőnek bizonyulnak-e. A filozófia, amely méltó erre a névre – az, amelyik Parmenidésszel kezdődött –, mindenesetre ellentétes a javak szolgáltatásával, amennyiben az igazság szolgálatában igyekszik állni, mert igyekeztünk annak szolgálatában állni, amit nem mi hozunk létre. A filozófia tehát a művészet, a tudomány és a politika szolgálatában áll. Az már kétségesebb, hogy képes-e a szerelem szolgálatában állni (ezzel szemben a művészet, mint vegyes eljárás, támogatja a szerelem igazságait). Mindenesetre nincs kereskedelmi filozófia.

Elvi kérdésként a generikus hűségi eljárások létezése tudományos kérdés, ontológiai kérdés, miután nem olyan kérdés, amit az egyszerű tudás eldönthet, és miután a megkülönböztethetetlen a helyzet léte *mint lét* helyén van. A matematikának kell megmondania, van-e értelme egy tetszőleges többes megkülönböztethetetlen részéről beszélni. Természetesen a matematika az igazság egyetlen eljárását sem gondolhatja el, miután kiiktatja az eseményt. De el kell döntenie, összeegyeztethető-e az ontológiával, hogy van igazság. Az igazság létének problémáját, jóllehet perdöntő az emberiség egész történelmére nézvést, hiszen *találhatóak* igazságok, elvben csak a nemrég oldották meg (Cohen leleménye, 1963-ban), anélkül hogy a többi matematikus, aki továbbfejlesztésének technikai szükségszerűségeiben elmerülve megfeledezett tudománya sorsáról, néven tudná nevezni, ami történt (ez az a pont, ahol a filozófia segítsége, amelyről beszéltem, a színre lép). Ennek a matematikai eseménynek szentelem a 33. meditációt. Szándékosan meggyengítettem a kifejtett kapcsolatokat a jelen fogalmi okfejtés és a generikus többségek matematikai tana között, hogy ékes-szóloán „beszélni hagyjam” magát az ontológiát. Amint a jelölő mindig is árulkodó, Cohen felfedezéseinek látszólag technikai jellegét és alkalmazásukat egy látszólag szűk problématerületre (a „halmazelméleti modellekre”) nyomban leleplezi az, ahogy e tan megalapítói a „generikus” szót választották a nem megszerkeszthető többesek megjelölésére, és a „feltételek” szót az eljárás véges állapotainak jelölésére („feltételek” = „felmérések”).

A matematikai ontológia következtetései egyszerre világosak és mértéktartóak. Nagyon vázlatosan:

a. ha az alaphelyzet *megszámálható* (végtelen, de úgy, ahogy az egész számok azok), akkor létezik generikus eljárás.

b. de ez az eljárás, jóllehet a helyzet *magában foglalja* (része annak), nem tartozik hozzá (nem jelenik meg benne, csak megjelenítődik: egy kinövés – lásd a 8. meditációt);

c. ugyanakkor „ki lehet kényszeríteni” egy új helyzetet – egy „generikus kiterjesztést” –, amely az egész előbbi tartalmazza, és amelyhez ezúttal a generikus eljárás hozzátartozik (megjelenik és megjelenítődik: normális). Ez a pont (a kikényszerítés) az Szubjektum lépése (lásd a 35. meditációt);

d. ebben az új helyzetben, ha a nyelv ugyanaz marad – vagyis ha a tudás eredeti adottságai változatlanok –, a generikus eljárás mindig megkülönböztethetlent hoz létre. A generikus, amely ezúttal a helyzethez tartozik, annak belső megkülönböztethetetlenje.

Ha megpróbáljuk egymáshoz illeszteni a gyakorlati és a tudományos következtetéseket, akkor a következő hipotézist állíthatjuk fel: a tény, hogy egy generikus hűségi eljárás a végtelenbe tart, a helyzet átrendezését vonja maga után, úgy, hogy az az előbbi minden többesét megtartva újakat jelent meg. Egy eseményi cezúra és egy számfelüti név forgalomba hozatalához vezető beavatkozás végső következménye az lesz tehát, hogy egy helyzet igazsága, amelynek elvét ez a cezúra alkotja, *rakényszeríti a helyzetet, hogy befogadja*: hogy addig táguljon, míg ez az igazság, amely eredetileg csak rész, vagyis megjelenítés volt, odatartozóvá és ezáltal megjelentetéssé váljék. A generikus hűségi eljárás útvonala és továbbhaladása a végtelenbe megváltoztatná egy igazság ontológiai státuszát azáltal, hogy „kényszerrel” megváltoztatja a helyzetet: a kezdeti névtelen kinövés végül normalizálódik. Eközben továbbra is kivonja magát a tudás alól, ha a helyzet nyelve nem alakul át radikálisan. Nem csupán egy igazság megkülönböztethetetlen, hanem eljárása meg is követeli, hogy megkülönböztethetetlen *legyen*. Egy igazság olyan átrendeződésre kényszerítené a helyzetet, hogy ezt az igazságot, amelyet előzőleg csak az állapot számolt névtelenül egynek, és pusztán határozatlan túlfutás volt a megjelentetett többeseken, végül elemeként és belsőként ismerje el. Egy generikus hűségi eljárás belsővé teszi a megkülönböztethetlent.

Így változtatja meg a világot a művészet, a tudomány és a politika, nem megkülönböztetés, hanem meg-nem-különböztetés által. És egy igazság mindenhatósága csak annyi, hogy megváltoztatja azt, ami van, hogy létezhesen az a megnevezhetetlen lét, amely éppen annak a léte, ami van.

HARMINCÖTÖDIK MEDITÁCIÓ

A szubjektum elmélete

*Szubjektum*nak nevezem egy generikus eljárás minden olyan helyi alakzatát, amelynek igazsága fennmarad.

Azt illetően, ami még a modern metafizikából a szubjektumhoz kapcsolódik, hat előzetes megjegyzést tennék.

a. Egy szubjektum nem szubsztancia. Ha a szubsztancia szónak van értelme, akkor egy helyzetben egynek számolt többest jelöl. Megállapítottam, hogy a helyzetnek az a része, amely egy generikus eljárás igazsággyűjteményét létrehozza, nem tartozik a helyzet számolási törvénye alá, és általános értelemben kivonódik a nyelv minden enciklopédikus determinánsának hatálya alól. A belső megkülönböztetethetlenség, amelyben egy generikus eljárás feloldódik, zárja, hogy egy szubjektum szubsztanciális legyen.

b. Egy szubjektum nem üres pont. A lét tulajdonneve, ami az üresség, nem ember, nem szubjektív. Az ontológia fogalma. Továbbá világos, hogy egy generikus eljárás többséggként és nem pontszerűségként valósul meg.

c. Egy szubjektum semmilyen értelemben nem egy tapasztalati értelemben vett megszerveződés. Nem transzcendentális funkció. Ha a „tapasztalat” szó jelent valamit, akkor a megjelentetést magát mint olyant. Mármost egy generikus eljárás, amely a számfeletti névvel jelölt eseményi túl-egyből indul, egyáltalán nem esik egybe a megjelentetéssel. Ugyanigy meg kell különböztetnünk az értelmet és az igazságot. Egy generikus eljárás egy helyzet esemény-utáni igazságát valósítja meg, ám ez a megkülönböztetetlen többes, ami az igazság, semmiféle értelemmel nem szolgál.

d. Egy szubjektum nem a megjelentetés invariánsa. A szubjektum *ritka*, amennyiben egy generikus eljárás a helyzet átlója. Azt is mondhatjuk: minden szubjektum szigorúan egyszeri, egy olyan helyzetnek a generikus eljárása, amely maga is egyszeri. A „található szubjektum” kijelentés ingtag, nem viszi át a léthez.

e. Minden szubjektum minősített. Ha elfogadjuk a 31. meditáció tipológiáját, azt mondhatjuk, hogy van egyéni szubjektum, amennyiben van szerelem, vegyes szubjektum amennyiben van művészet és tudomány, és kollektív szubjektum,

amennyiben van politika. Mindezek közül semmi sem a helyzetek strukturális szükségszerűsége. *A törvény nem írja elő, hogy szubjektum legyen.*

f. Egy szubjektum nem eredmény – és nem is eredet. Az eljárás *helyi* státusza, a helyzet túlfutó alakzata.

Vizsgáljuk meg most a szubjektum bonyodalmaikat.

I. A SZUBJEKTIVÁCIÓ: BEAVATKOZÁS ÉS A HŰSÉGI KÖTÖDÉS MŰVELETE

A 23. meditációban utaltam a „kettős eredet” problémájára a hűségi eljárásokkal kapcsolatban. Van a beavatkozás eredményének, az eseménynek a neve, és van a hűségi kötődés művelete, amely az eljárást szabályozza és létrehozza az igazságot. Milyen mértékben függ a művelet a névtől? És ennek a műveletnek a felbukkanása nem egy második esemény-e? Vegyünk egy példát. A kereszténységben az egyházon keresztül értékeli ki az eredetileg „Isten halálának” nevezett Krisztus-eseményhez való kötődést vagy nem kötődést (lásd 21. a meditációt). Az egyház tehát, ahogy Pascal mondja, valóban „az igazság története”, miután a hűségi kötődés művelete, és fenntartja a „vallásos” generikus eljárást. Azonban mi a kapcsolat az egyház és Krisztus – vagy Isten halála – között? Ez állandó vita tárgya (akárcsak a Párt és a Forradalom kapcsolata), ez vezetett minden egyházszakadáshoz és eretnekséghez. Mindig fennáll a gyanú, hogy a hűségi kötődés művelete maga eredetileg hűtlen az eseményhez, amellyel érvényre jut.

Szubjektivációnak nevezem egy művelet felbukkanását egy beavatkozó megnevezést követően. A szubjektiváció a Kettő alakját ölti. A beavatkozás felé fordul az eseményhely peremén. De a helyzet felé is fordul, mivel egybeesik a generikus eljárást megalapozó értékelési és közelségi szabállyal. A szubjektiváció a beavatkozó megnevezés *a helyzet felől nézve*, avagy a helyzeten belüli követelmények szabálya, amelyeket egy számfeletti név forgalomba hozatala idéz elő. Azt fogjuk mondani, hogy a szubjektiváció egy *sajátos számolás*, amely különbözik a megjelenést rendező egynek-számolástól és az állapot általi megkettőzéstől egyaránt. Mert azt számolja meg, ami hűségesen kötődik az esemény nevéhez.

A szubjektiváció, egy szabály egyszeri alakzata, magában foglalja a Kettőt, ami egy tulajdonnév megjelölése hiányában ő maga. Szent Pál az egyház, Lenin a párt, Cantor az ontológia, Schönberg a zene számára, de akár Simon, Bernard vagy Claire, ha szerelmet vallanak: megannyi megjelölése tulajdonnévvel

a szubjektiváló hasadásnak egy esemény neve (Isten halála, forradalom, végtelen többesek, a tonális rendszer lerombolása, találkozás) és egy generikus eljárás (keresztény egyház, bolsevizmus, halmazelmélet, szeriális zene, egyszeri szerelem) útnak indítása között. A tulajdonnév itt azt jelöli, hogy a szubjektum mint elhelyezhető és helyi alakzat nem beavatkozás és nem hűségi művelet, hanem Istenük eljövetele, vagyis az esemény megtestesülése a helyzetben egy generikus eljárás formájában. Ennek a Kettőnek az értelem hatálya alól kivont, abszolút egyszerűségét a tulajdonnév jelentés-telensége *mutatja meg*. De világos, hogy ez a jelentés-telenség arra is emlékeztet, hogy amit a beavatkozó megnevezéssel felidézünk, az az üresség, amely maga a lét tulajdonneve. A szubjektiváció ennek az általános tulajdonnévnek a helyzetbeli tulajdonneve. Az üresség egy megjelenése.

Egy generikus eljárás megnyitása a horizonton megalapozza egy igazság összegyűjtését. A szubjektiváció így az, ami az igazságot lehetővé teszi. Az eseményt annak a helyzetnek az igazsága felé fordítja, amelynek számára ez az esemény esemény. Megnyitja a lehetőségét, hogy az eseményi túl-egy e megkülönböztethetetlen többesség által adódjék, vagyis kivonva annak enciklopédikus tudása alól, mi egy igazság. A tulajdonnév is hordoz nyomot, a túl-egyét és a többesét egyaránt, mert általa érkezik el az egy a máshoz egy igazság generikus útvonalán. Lenin egyszerre az októberi forradalom (eseményi fordulat) és a leninizmus, a forradalmi politika igaz-többessége egy fél évszázadon át. Ugyanígy Cantor, egyszerre az örület, amely a tiszta többes elgondolását követeli és ürességében tagolja a lét-mint-lét végtelen bőségét, és a matematikai mondhatóság teljes rekonstrukciójának folyamata, Bourbakiig és tovább. Mert a tulajdonnév egyszerre tartalmazza a beavatkozó megnevezést és a hűségi kötődés szabályát.

A szubjektiváció, egy névtöbblet és egy tudattalan művelet aporetikus csomója az, ami a helyzetben *nyomon követi* az igaz többessé válását egy nem létező pontból kiindulva, ahol az esemény megidézte az ürességet, és az üresség és önmaga közé helyezkedett.

2. A SZUBJEKTUM ANYAGA A VÉLETLEN, AMELYBŐL MINDEN IGAZSÁG SZÖVŐDIK

Ha egy generikus eljárás helyi státuszát vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy egyszerű véletlen találkozásnak köszönhető. Adott lévén az esemény neve, e,

Descartes/Lacan

„[A cogito] mint mozzanat minden tudás elvetésének folyamata, ám ugyanennyire igyekszik a szubjektumra alapozni bizonyos megkapaszkodást a létben.”

Jacques Lacan: A TUDOMÁNY ÉS AZ IGAZSÁG

Soha nem lehet eléggé hangsúlyozni, a „vissza Freudhoz” lacani jelszavát már eredetileg megkettőzi, hogy Lacan egy 1946-os kijelentése szerint „nem lenne fölösleges egy vissza Descartes-hoz jelszó”. A kerülőút, amelyen ez a két követelés találkozik, az a kijelentés, mely szerint a pszichoanalízis szubjektuma nem más, mint a tudomány szubjektuma. Ez az azonosság azonban csak akkor fogható fel, ha megpróbáljuk a szubjektumot *a maga helyén* elgondolni. A szubjektum helye az a pont, ahol egyfelől Freud csak a karteziánus hagyományban érthető, és másfelől ahol át-helyezéssel felforgatja a pusztá egybeesést önmagával, a reflektív transzparenciát.

A *cogitót* az teszi cáfolhatatlanná, hogy kaphat olyan formát, amelyben megmarad a *hol*: „*Cogito ergo sum*” *ubi cogito, ibi sum*. A szubjektum lényege, hogy *ott* van, ahol gondolja, hogy gondolkodva lennie kell. A lét és a hely kapcsolata alapozza meg a kijelentés mint szubjektum radikális létezését.

Lacan a hely bonyodalmai felé elterelő kijelentésekkel nyitja meg az utat, ezekben feltételezi, hogy „ott, ahol gondolkodásom szubjektuma vagyok, nem vagyok; ott gondolom, hogy vagyok, ahol nem gondolom, hogy gondolkodom”.⁶¹ A tudattalan azt jelöli, hogy „az gondolkodik” ott, ahol nem vagyok, de ahová el kell érkezniem. A szubjektum így kikerül a transzparencia helyéről, ahol létét állítja, anélkül hogy ebben teljes szakítást kellene látnunk Descartes-tal, akiről Lacan megjegyzi, „nem ismerte félre”, hogy a létezés tudatos bizonyossága a *cogito* gyújtópontjában nem immanens, hanem transzcendens. „Transzcendens”, mert a szubjektum nem eshet egybe azzal az azonosulással, amelyet ez a bizonyosság javasol. Sokkal inkább annak *üres* hulladéka.

⁶¹ Itt és a továbbiakban Cs. G. fordítása.

Igazából ebben rejlik az egész probléma. Rövidre zárva azt, ami itt közös Lacanban, Descartes-ban és abban, amit én javaslok, és ami végső soron az igazság mint a tudás generikus hézaga státuszára vonatkozik, azt mondanám, hogy a vita az üresség helyének meghatározásához *még* (de ez a *még* a jelentés modern véglegesítése) az a gondolat köti, hogy a szubjektumot kivonódása tiszta ürességében kell megtartani, ha az igazságot meg akarjuk menteni. Csak egy ilyen szubjektum nőhet össze a tudomány logikus, teljes egészében átadható formájával.

Igen vagy nem, az üres halmaz a lét mint lét tulajdonneve-e? Avagy azt kell gondolni, hogy helyesen a szubjektumot illeti meg ez a név, mintha megtisztítása minden lehető tudás sűrűségétől csak úgy szolgálna beszédes igazsággal, ha a többesek hézagában kimozdítaná a fedett nullpontot abból, ami „jelölő” néven a materiális jelenléter szavatolja?

Választani kell itt egy strukturális rekurzivitás – amely a szubjektum-hatást üres, vagyis a tapasztalat egyönterű hálózatai számára feltárható halmazként gondolja el – és a szubjektum ritkaságának hipotézise között, amely előfordulását az eseménytől, a beavatkozástól és a hűség generikus ösvényeitől teszi függővé, a léttel való összenövés függvényében viszontbiztosítva és ahhoz visszautalva az ürességet, a léttel, amelynek tudását egyedül a matematika bontakoztatja ki.

A szubjektum se egyik, se másik esetben nem szubsztancia vagy tudat. Az első lehetőség azonban megőrzi a karteziánus gesztust, egészen a nyelvet illető, kimozdított függőségéig. Van erre bizonyítékom, ugyanis Lacan, amikor azt írja, hogy „a gondolkodás csak annyiban alapozza meg a létet, amennyiben a beszédben köti meg magát, ahol minden műveler a nyelv lényegét érinti”, fenntartja az ontológiai megalapozás szándékát, amelyet Descartes a *cogito* általátszóságában, ürességében és apodikrikusságában talált meg. Igaz, hogy egészen másképpen szervezi meg folyamatát, miután az üresség szerinte nem lokalizált, és semmilyen megtisztított reflexió nem érhet el hozzá. De egy harmadik tényező, a nyelv benyomulása sem elég felforgatni azt a rendet, amely szerint *a szubjektum pontjából* kell megkezdeni az igazság mint ok vizsgálatát.

Fenntartom, hogy nem az igazság az oka a hamis teljesség kínjának, amelyben egy szubjektum szorong („igen vagy nem, amit önök [a pszichoanalitikusok] csinálnak, van-e értelme azt állítani, hogy a neurotikus szenvedés igazsága az igazság mint ok birtoklása?”) Egy igazság az a megkülönböztethetetlen többes, amelynek egy szubjektum a véges megközelítését hordozza, amennyiben eljövendő idealitásából – annak név nélküli megfelelőjéből, ami egy esemény neve

volt – kiindulva lehet jogosan szubjektumként jelölni ezt a bizonytalan alakzatot, amely a megkülönböztethetetlen nélkül csak enciklopédikus determinánssok inkohérens sorozata lenne.

Ha rá kellene mutatni a szubjektum okára, akkor nem annyira az igazságra kellene hivatkozni, ami inkább az anyaga, vagy a végtelenre, aminek a vége, hiánya, mert az a lét oldalán van, úgy, ahogy az esemény, egy beavatkozó megnevezés által, megidézte bolyongását a helyzetben.

A kategóriák bizonyos átfogatásával a szubjektumot így a túl-egy oldalán tudnám, jóllehet ő maga a többesek (a felmérések) *útvonala*, az ürességet pedig a lét oldalán, és az igazságot a megkülönböztethetetlen oldalán.

A tét itt nem annyira a szubjektum – kivéve eloldását attól, aminek strukturális állandóságát feltételezve Lacan olyan alapító lett, akiben visszacseng a korábbi korszak –, mint inkább a nyitás az igazság olyan történetére, amely végre *teljesen* elkülönül attól, amit Lacan zseniálisan pontosságnak vagy megfelelőnek nevezett, de amit túlságosan csak a nyelvhez tapadó gesztusa mintegy az igazság fonákján hagyott tovább létezni.

Egy igazság, ha csak a helyzet generikus részeként gondoljuk el, az igazságmegfelelés forrása, mihelyt egy szubjektum befejezett jövő időben kényszerít egy megkülönböztethetlent. De ha az igazságmegfelelés (a szó legáltalánosabb értelmében) a nyelvet érinti, az igazság csak úgy létezik, hogy ott nem megkülönböztetett, miután eljárása generikus, vagyis *elkerül* minden enciklopédikus ítélezést.

A neveknek, a nyelv-szubjektum neveinek lényegi jellegzetessége maga is azzal a szubjektív képességgel kapcsolatos, hogy kényszerítés révén megelölgezzük azt, ami egy feltételezett igazság szempontjából majd az igazságnak megfelelő lett. A nevek azonban látszólag csak az ontológiában teremtik a dolgokat, ahol igaz, hogy egy generikus kiterjesztés e nevek összes jelöltjét létrehozza. Mindazonáltal még itt is csak egyszerű látszatról van szó. Hiszen egy név jelöltje a generikus résztől függ, amely tehát része a kiterjesztés egyediségének. A név csak annak feltételezésével „teremti” jelöltjét, hogy a megkülönböztethetlent majd már teljesen leírta a feltételek halmaza, ami egyébként ő maga. Egy szubjektumot, nominális képességét is beleértve, egy megkülönböztethetetlen feltételez, tehát egy generikus eljárás, egy hűség, egy beavatkozás és végző soron egy esemény.

Ami Lacannál hiányzott – jóllehet ez a hiány csak akkor látható számunkra, ha előbb elolvastuk azt, ami a szövegekből egyáltalán nem hiányozva meg-alapozta az igazság egy modern hatályosságának lehetőségét –, az az igazság

radikális függővé tétele a helyzetben-lét megtoldásától egy eseménnyel, amely az ürességet különválasztja.

A szubjektum „található”-ja egy igazság ideális adódása révén az esemény létre-jötté a véges modalitásokban. Azt is mindig meg kell érteni, hogy nem található, hogy nem található többé. Amivel Lacan még Descartes-nak tartozik, az adósság, amivel le kell zárnia a számlát, az, hogy mindig található volt.

Amikor az amerikaiak Chicagóban szégyentelenül arra használták Freudot, hogy vele helyettesítsék az igazságot, amelynek „enerősítő” nevelési módszereit egy szubjektum alkalmazza, Lacan joggal és mindenki javára kezdett ellenük kíméletlen háborúba, amelyet igazi tanítványai és követői folytatni próbálnak, azonban tévesen hiszik, hogy megnyerhetik, ha a dolgok így maradnak.

Mert nem tévedésről vagy ideológiai perverzióról van szó. Nyilvánvalóan lehet ezt hinni, ha feltételezzük, hogy „mindig” volt igazság és szubjektum. Még súlyosabb, hogy a chicagóiak a maguk módján azt vették tudomásul, hogy az igazság visszahúzódik, és vele együtt a szubjektum, amelyet hitelesítene. Egy olyan történeti és földrajzi térben helyezkedtek el, ahol semmiféle hűség olyan eseményekhez, amelyeknek Freud, vagy Lenin, vagy Cantor, vagy Malevics, vagy Schönberg lehetett volna a beavatkozója, nem volt másképpen gyakorolható, mint a dogmatika vagy az ortodoxia hatálytalan formáiban. Semmi generikus nem volt feltételezhető abban a térben.

Lacan azt gondolta, hogy *helyreállította* a szubjektum freudi tanát, ám, új beavatkozóként a bécsi hely peremén, sokkal inkább egy hűségi műveletet reprodukált, egy megkülönböztethetetlen horizontját posztulálta, és újra meggyőzött minket arról, hogy van szubjektum ebben a bizonytalan világban.

Ha most e könyv bevezetőjéhez visszacsatolva megvizsgáljuk, mit tesz lehetővé számunkra a filozófiai eszmecsere a modern vonatkozásban, és következésképpen melyek a feladataink, a következő képet vázolhatjuk fel:

a. Lehetséges újra rákérdezni a filozófia egész történetére, görög kezdeteitől, az ontológiai kérdés matematikai szabályozásának hipotézise alapján. Látni fogjuk akkor, hogy egyszerre körvonalazódik egy folytonosság és egy korszakolás, mindkettő nagyon különböző attól, amelyet Heidegger elénk tár. Különösen az igazság tanának genealógiája fog oda vezetni, hogy egyszeri értelmezések kimutathatják, miként dolgozzák meg az egész metafizikai szöveget az esemény és a megkülönböztethetlenség meg nem nevezett kategóriái. Azt hiszem, sikerült ennek néhány példáját adnom.

b. A logikai-matematika eljárások szoros elemzése Cantor és Frege óta lehetővé teszi annak elgondolását, amit ez az intellektuális forradalom, az ontológia vak visszatérése saját lényegéhez lehetővé tesz a kortárs racionalitásban.

Ez a munka lehetővé teszi e tárgyban az angolszász pozitivizmus monopóliumának felszámolását.

c. Ami a szubjektum tanát illeti, minden egyes generikus eljárás egyedi elemzése megnyit egy esztétikát, egy tudományelméletet, egy politikai filozófiát, és végül a szerelem titkait, egy összeolvadás nélküli kereszteződést a pszichoanalízissel. Az egész modern művészetet, a tudomány minden bizonytalanságát, a lerombolt marxizmus által előírt minden harci feladatot és végül mindazt, amit a Lacan név jelöl, megtalálja, újraformálja, végigjárja egy olyan filozófia, amelyet tisztázott kategóriái visszaadnak a saját korának.

És elmondhatjuk ezen az utazáson – legalábbis ha nem veszítjük el annak emlékezetét, amit egyedül az esemény hitelesít –, hogy a lét, az, amit létnek nevezünk, alapozza meg annak a szubjektumnak a véges helyét, aki így dönt: „A Semmi távozott, marad a tisztaság palotája.”